

DAVLAT MOLIIYASI

Ashikbaeva Maftuna

Toshkent Xalqaro Moliyaviy Boshqaruv va Texnologiyalar
Universiteti

Biznes va Boshqaruv fakulteti

Moliya va moliyaviy texnologiyalar yoʻnalishi talabasi

Ilmiy rahbar: **Berdiqulova Manzura**

Toshkent Xalqaro Moliyaviy Boshqaruv va Texnologiyalar
Universiteti, Moliya, Bank ishi va Buxgalteriya hisobi kafedrası katta
oʻqituvchisi

Annatatsiya: Ushbu maqolada davlat moliyasi tizimning mohiyati ,
uning tarkibiy qismlari va bozor iqtisodiyoti sharoitidagi roli tahlil qilinadi.
Davlat byudjetini shakllantirish, soliq siyosatining ragʻbatlarining funksiyalari
hamda davlat xarajatlarining samaradorligini oshirish masalalari yoritiladi.

Kalit soʻzlar: Davlat moliyasi, davlat byudjeti, fiskal siyosat, soliqlar,
davlat xarajatlari.

Аннотация: В данной статье анализируются сущность системы
государственных финансов, её структурные компоненты и роль в
условиях рыночной экономики. Освещаются вопросы формирования
государственного бюджета, функции налоговых стимулов, а также
повышения эффективности государственных расходов.

Ключевые слова: Государственные финансы, государственный
бюджет, фискальная политика, налоги, государственные расходы.

Abstract: This article analyzes the essence of the public finance system,
its structural components, and its role in a market economy. It covers issues
related to the formation of the state budget, the functions of tax incentives, and
increasing the efficiency of public expenditures.

Keywords: *Public finance, state budget, fiscal policy, taxes, public expenditures.*

Kirish:

Har qanday davlatning iqtisodiy qudrati va aholisining yashash darajasi bevosita uning moliya tizimi qay darajada tashkil etilganiga bog'lik. Davlat moliyasi- bu davlatning o'z funksiyalarini bajarishi uchun zarur bo'lgan pul mablag'lari fondlarini shakllantirish, taqsimlash va ulardan foydalanish bilan bo'g'liq iqtisodiy munosabatlar majmuidir. Bugungi kunda globallashuv va iqtisodiy o'zgarishlar davrida davlat moliyasini oqilona boshqarish strategik ahamiyatga ega.

Davlat moliyasi – davlat ixtiyorida pul jamg'armalarining tashkil etilishi, taqsimlanishi va sarflanishi sohasidagi moliyaviy munosabatlar. D.m. ning mablag'lari umummilliy manfaatlar yo'lida sariflanadi, davlatning funksiyalarini bajarishka xizmat qiladi. D.m. pul jamg'armalari moliya mexanizmi, davlatning moliyaviy institutlari va moliya siyosatini o'zida mujassamlashtiradi. D.m. tarkiban davlat byudjeti, mahalliy byudjetlar, davlat korxonalarining moliyasi hukumatga qarashli maxsus jamg'armalar, davlat krediti (davlat qarz olganva qarzga beradigan vositalari) kabi turlarga bulinadi.

Davlat byudjeti- Davlatning muayyan vaqt uchun mo'ljallangan pul daromadlari va xarajatlari majmui. Davlat byudjarti davlat ixtiyoridagi pul fondlarining taqsimlanishini bildirib, u davlat moliyasining bosh bo'g'ini hisoblanadi. Davlat byudjeti tarkiban umumdavlat byudjeti va mahalliy byudjetga bo'linadi. Ikki turdagi byudjetlar nisbati mamlakatning ichki sharoitiga bog'liq bo'ladi. Davlat jamiyatga ijtimoiy xizmatlar (milliy xavfsizlikni ta'minlash jamoat tartibini saqlash atrof- muhitni himoya qilish , nochorlarga yordam berish, aholiga bepul ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish) ko'rsatadi va bularning barchasi xarajat talab qiladi. Byudjet daromadlari soliqlar, soliqdan tashqari yig'imlar davlat zayomlaridan tushgan pul, davlat mulkini sotishdan yoki ijaraga berishdan kelgan mablag'lardan shakllanadi.

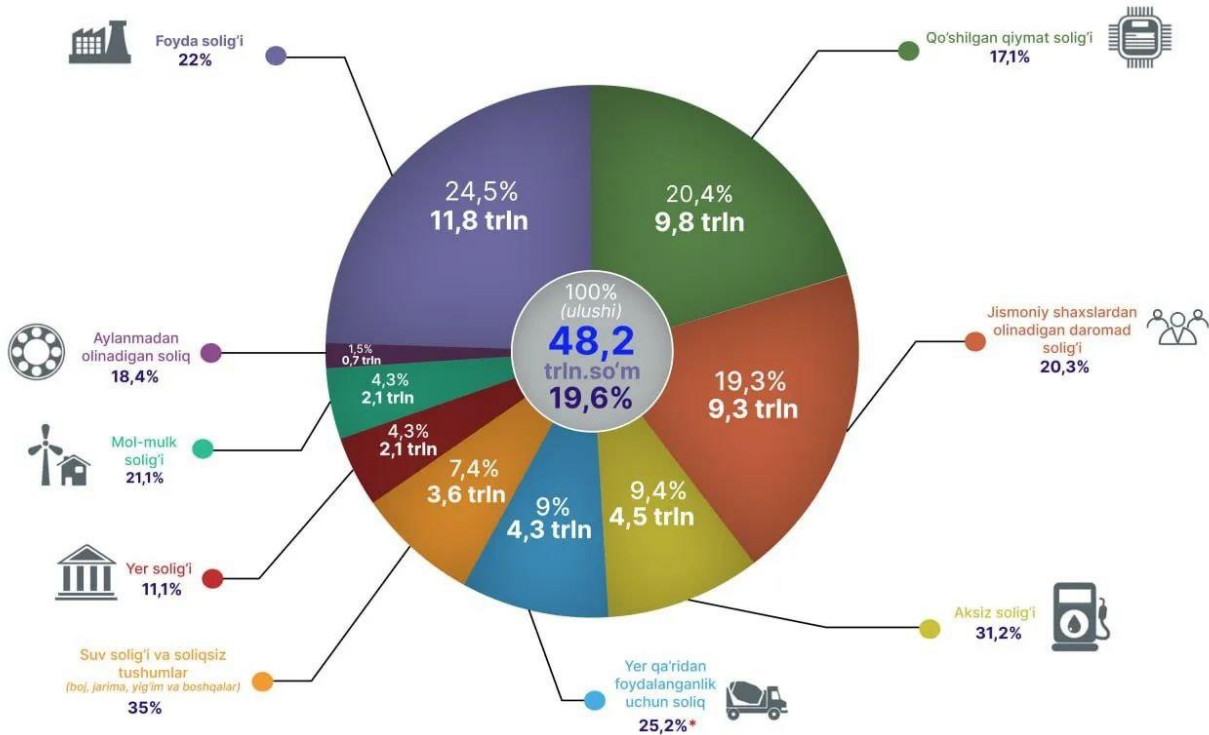
Fiskal siyosat-bu davlatning iqtisodiyot barqarorlikka erishish uchun o'z daromadlari va xarajatlarini boshqarish mexanizimidir. Agar iqtisodiyotni katta bir kema deb tasavvur qilsak, fiskal siyosat bu kemaning tezligini va yo'nalishini sozlovchi rul hisoblanadi. Hukumat iqtisodiy siklning qaysi bosqichida ekanligiga qarab ikki xil strategiyadan birini tanlaydi. Ragbatlantiruvchi iqtisodiyotda pasayish bo'lganda va ishsizlik ortganda qo'llaniladi. To'xtatuvchi iqtisodiyot haddan tashqari "qizib" ketganda va inflyatsiya xavfli darajada yetganda qo'llaniladi.

Soliqlar – bu davlatning o'z vazifalarini bajarishi uchun jismoniy va yuridik shaxslardan majburiy tartibda undiradigan pul mablag'laridir. Soliqlarni "jamiyatning umumiy xizmatlari uchun to'lanadigan badal " deb ham atash mumkin. Soliqlar undirilish usull\iga ko'ra ikki gurugga bo'linadi. To'g'ridan- to'g'ri soliqlar bevosita daromad yoki mulikdan olinadi. Egri soliqlar Tovar va xizmatlar narxiga ustama sifatida qo'shiladi. Iste'molchi mahsulot sotib olayotganda uni bilvosita to'laydi.

Soliq organlarining 2025-yil I chorakda budjetga tushumlari

2024-yilga nisbatan o'sish

* NKMK va OKMK dan tashqari

Davlat xarajatlari — davlatning moliyaviy xarajatlari boʻlib, davlatning oʻz funksiyalarini bajarishi bilan bogʻliq boʻlgan ehtiyojlarini qondirish uchun markazlashtirilgan va markazlashtirilmagan pul jamgʻarmalarini taqsimlash hamda ulardan uzluksiz ravishda foydalanish boʻyicha huquq normalari bilan tartibga solingan iqtisodiy munosabatlar. Davlat xarajatlari davlat byudjetida, shuningdek vazirliklar, qoʻmitalar, korxona va tashkilotlarning moliyaviy rejalarida va smetalarida nazarda tutiladi. Byudjetlarni tayyorlashda markazlashgan va markazlashma gan pul jamgʻarmalarining oʻzaro nisbati belgilanadi. Davlat xarajatlarining hajmi davlat daromadlaridan, iqtisodiy koʻrsatkichlardan, birinchi navbatda milliy daromadni tashkil etishdan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Xarajatlar yoʻnalishi	Ulishi %	Asosiy mazmuni
-----------------------	----------	----------------

Ijtimoiy soha	50%	Maktab , bog'cha ,shifoxona va nafaqalar
Iqtisodiyot	10%	Qurilish, yo'llar va qishloq xo'jaligi
Davlat boshqaruvi	7%	Hokimiyat, sud va ichki tartib
Davlat qarzi	6%	Olingan qarzlarining foiz to'lovlari
Boshqa xarajatlar	27%	Mudofaa, zaxira jamg'armalari va boshqalar

Xulosa:

Zamonaviy moliya tizimini raqamlashtirish va fiskal mexanizmlarni bozor talablarini moslashtirish oqrali mamlakatning moliyaviy mustaqilligini mustahkamlash va aholi farovonligini yangi bosqichga ko'tarish imkoniyati paydo bo'ladi. Shu bilan birga, iqtisodiy jarayonlarni boshqarishda fiskal siyosatning barqarorligini ta'minlash nafaqat bugungi kungi ehtiyojlarni qondirish, balki kelajak avlodlar uchun mustahkam iqtisodiy zaxira yaratishning garovidir. Bu borada davlat investitsiyalarini inson kapitali va yuqori texnologiyali sohalarga yo'naltirish milliy iqtisodiyotning tashqi xavf-xatarlarga nisbatan chidamliligini oshiradi. Pirovardida, moliya tizimidagi bunday islohotlar xalqimizning hayot sifatini tubdan yaxshilashga va taraqqiyotning barqaror sur'atlarini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zMEBirinchi jild. Toshkent, 2000-yil
https://uz.wikipedia.org/wiki/Davlat_moliyasi
2. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi <https://uz.wikipedia.org/wiki/Moliya>
3. O'zbekiston Respublikasining Budget kodeksi. – T.: Adolat, 2024.

4. O‘zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. – T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2024.
5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: Tasvir, 2022.
6. Malikov T.S., Haidarov N.H. Davlat moliyasi: Darslik. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2019.
7. Vahobov A.V., Jo‘rayev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. – T.: "Sharq", 2020.
8. Mullajonov M. Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat budjeti daromadlarini takomillashtirish yo‘llari. // "Moliya" jurnali, 2023.
9. Musgrave R.A., Musgrave P.B. Public Finance in Theory and Practice. – McGraw-Hill Education, 5th Edition (Xalqaro adabiyot sifatida).
10. Stiglitz J.E. Economics of the Public Sector. – W. W. Norton & Company, 4th Edition.
11. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy veb-sayti ma’lumotlari (www.mineconomy.uz).
12. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi rasmiy veb-sayti (www.soliq.uz).